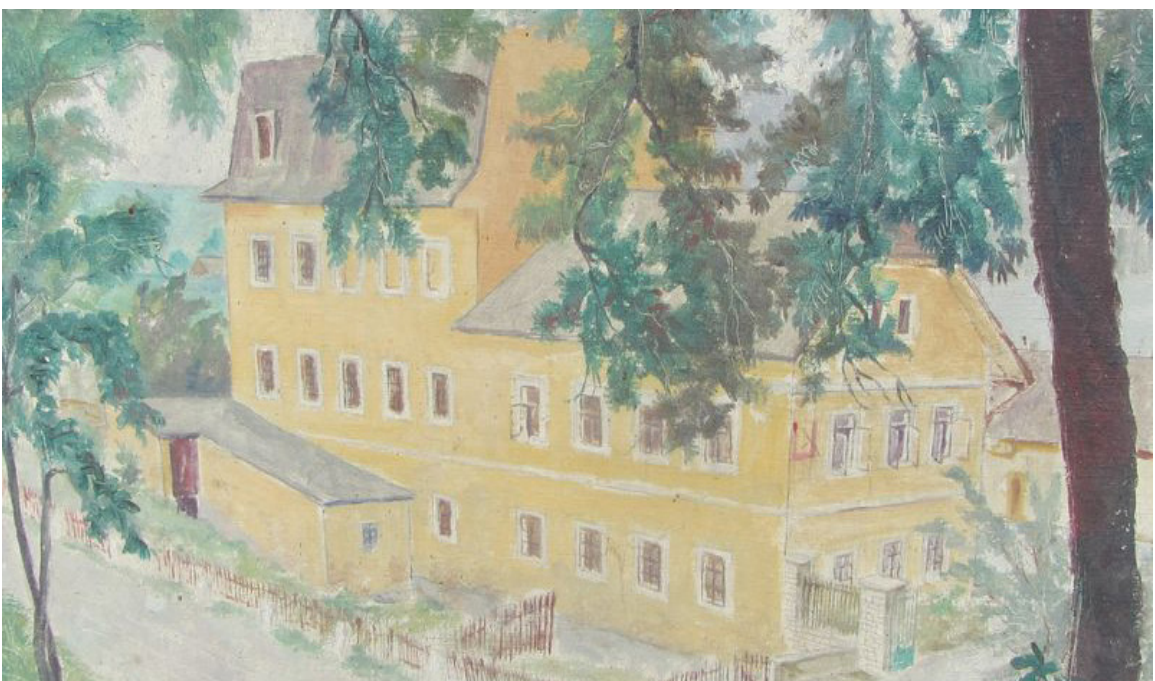

Současná podoba mlýna. Autor fotografie: K. Křoftová

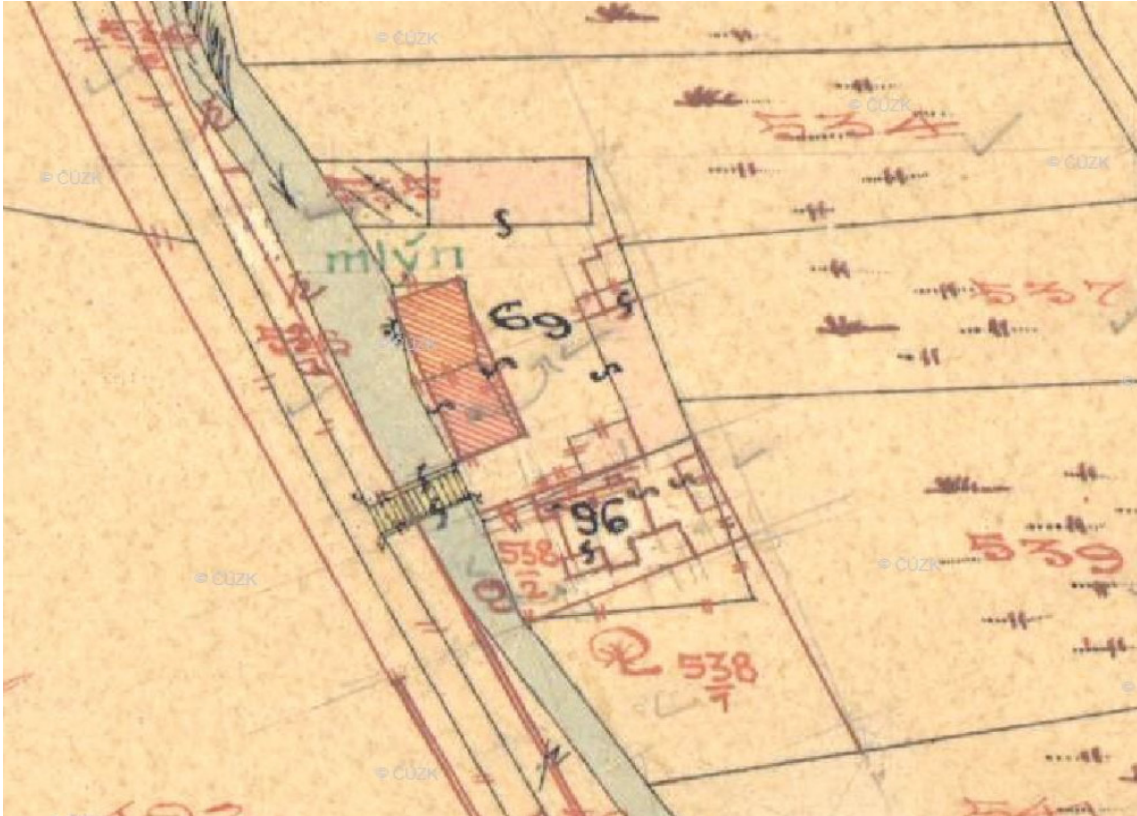
Podoba mlýna po roce 1925, pravděpodobně během či po 2. světové válce. Zdroj: Vodnímlyny.cz

KATASTRÁLNÍ MAPA EVIDENČNÍ, SOUČASNÝ STAV

Zákres znázorňuje polohu mlýna v toku Zábrdky i existenci dalších objektů k němu náležících. Z mapy je díky barevnému rozdělení patrné rozdělení hlavního objektu na část obytnou a průmyslovou - mlýnici. (Zdroj: Vodnímlyny.cz)

KATASTRÁLNÍ MAPA EVIDENČNÍ, 1886 - 1937

Mapa je již o něco přesnější než předchozí indikační skica. Zakreslen je zde další (pravděpodobně zemědělský) objekt v severní části dvora i vila v části jižní, která byla postavena ve třicátých letech (č. 96). (Zdroj: Vodnímlyny.cz)

Na současně katastrální mapě je patrné především zchátrání areálu, které demonstrují zbytky zdí bývalých zemědělských objektů ve východní a severní straně dvora. Červená linie vymezuje hranici řešeného území.

Částečná demolice hospodářské budovy, polovina 20. století. (Zdroj: archiv majitelů)

Stavební práce ve mlýně, polovina 20. století. (Zdroj: archiv majitelů)

Pohled na mlýn od silnice, nedatováno. (Zdroj: archiv majitelů)

Pohled na mlýn od silnice, 30. léta 20. století. (Zdroj: Zdeněk Jodas: Vodní díla v povodí Mohelky a Zábrdky)

Podbukovinský mlýn v době kdy zde působil František Paclt, 1930- 31. (Zdroj: Vodnímlyny.cz)

Mlýn v podobě po roce 1925 (Zdroj: Zdeněk Jodas: Vodní díla v povodí Mohelky a Zábrdky)

PAMÁTKOVĚ HODNOTNÉ PRVKY

OKENNÍ VÝPLNĚ - OBYTNÁ ČÁST

OKENNÍ VÝPLNĚ - MLÝNICE

DŘEVĚNÁ KONSTRUKCE MLÝNICE

TURBINOVÁ KAŠNA

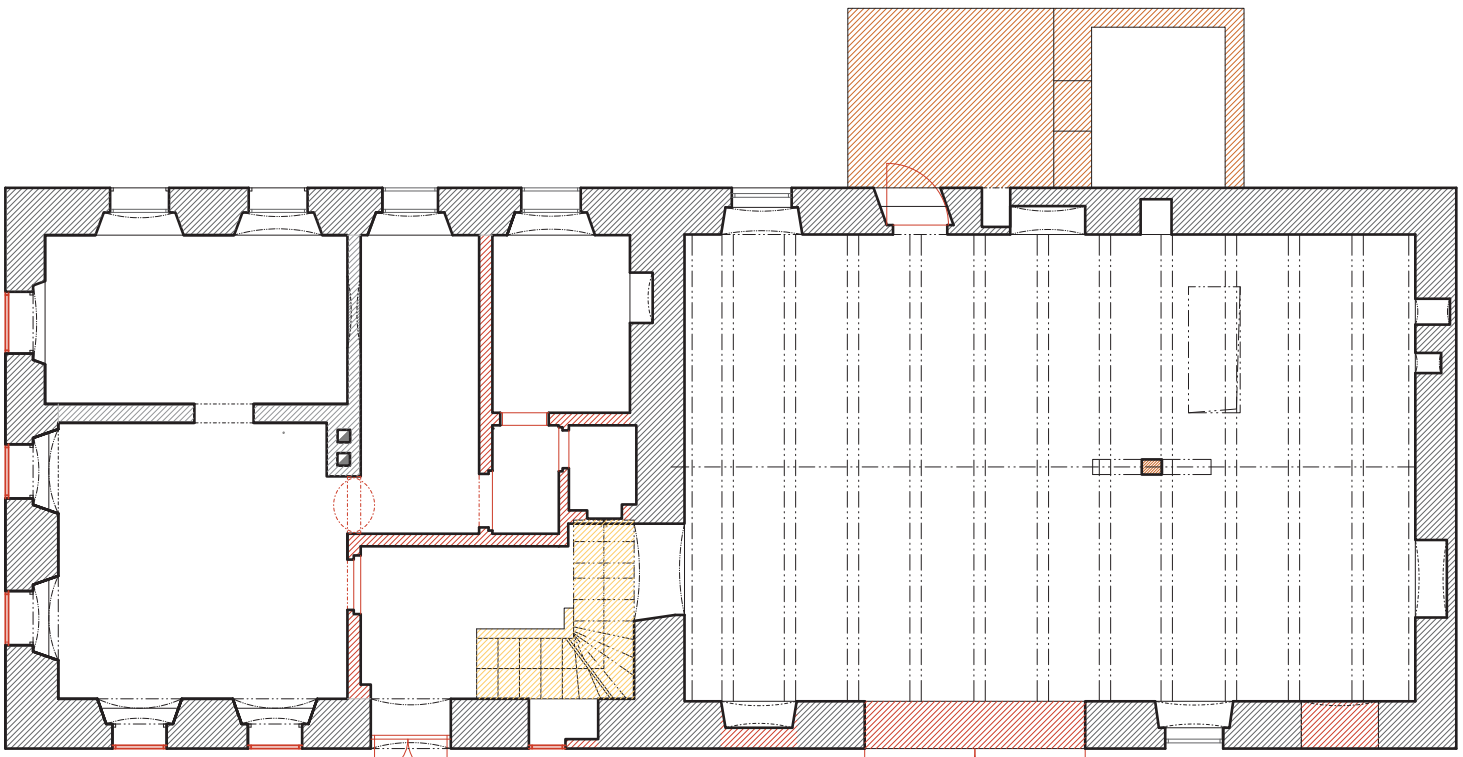
ČLENĚNÍ JIŽNÍHO ŠTÍTU

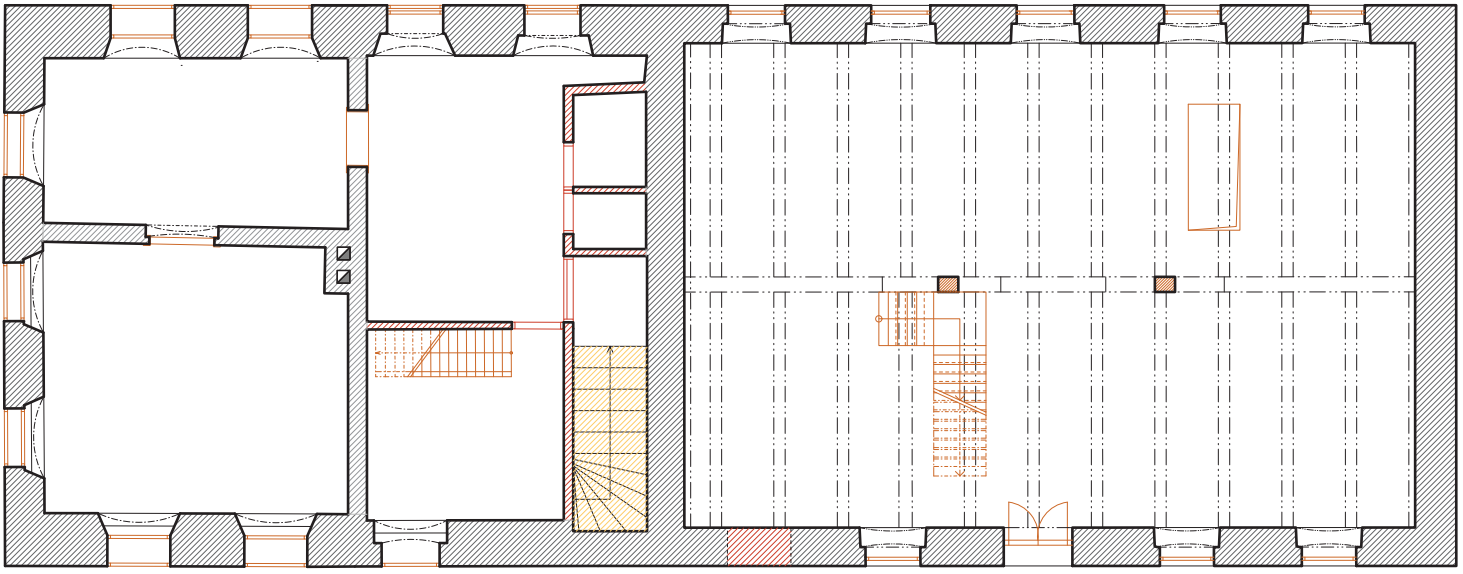
OPRACOVÁNÍ DŘEVĚNÝCH PRVKŮ

LEGENDA STAVEBNÍHO VÝVOJE

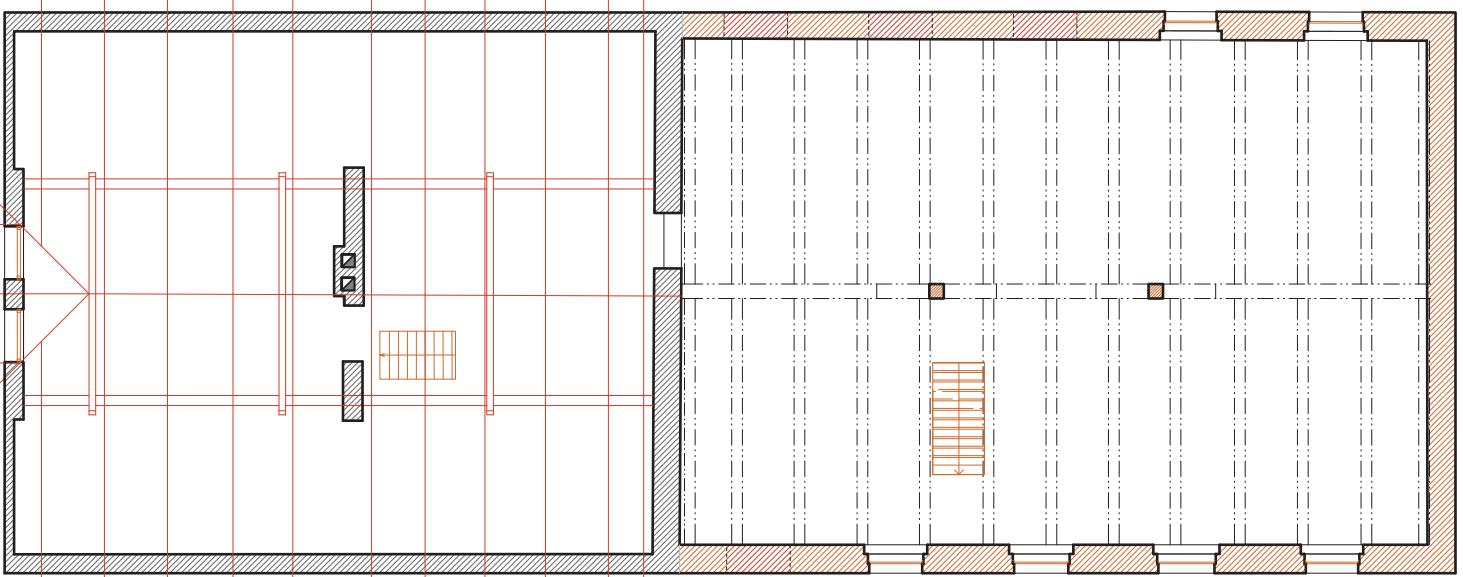
- 18. STOLETÍ
- 19. STOLETÍ
- 1. POLOVINA 20. STOLETÍ
- 2. POLOVINA 20. STOLETÍ

PŮDORYS 1. NP

PŮDORYS 2. NP

PŮDORYS 3. NP

PODBUKOVINSKÝ MLÝN

Vodní Podbukovinský mlýn se nachází v obci Horní Bukovina, konkrétně pak v její části Dolní Bukovina. Tato obec leží ve středočeském kraji, v severním cípu bývalého mladoboleslavského okresu. Napříč celou Dolní Bukovinou protéká potok Zábrdka, podepisující se na její podobě i atmosféře celé okolní krajiny. Podél Zábrdky se tak táhne nejen silnice od Mnichova Hradiště, linie jejího toku prakticky kopíruje i zdejší zástavba, jejíž součástí je právě i bývalý Podbukovinský mlýn. Po cestě do Dolní (nebo Horní) Bukoviny ho lze jen stěží minout. Stojí osamocený u silnice, daleko před samotnou hustší zástavbou obce, jak jinak než u břehu Zábrdky.

Mlýn v současnosti tvoří dvoupodlažní obytná část s přílehlou, o patro vyšší mlýnicí. Po ostatních objektech, které byly součástí původního hospodářského areálu, zbyly už jen rozpadající se torza stěn, která propůjčují místu lehce romantickou atmosféru.

Dochovaný objekt mlýna je dnes v poměrně bezútesném stavu - ztratil veškeré své technické vybavení, včetně turbíny, stěny postrádají omítky, konstrukce vykazují množství poruch v podobě trlín, (nejen) dřevěné prvky jsou místy výrazně zasaženy vlhkostí, v interiéru lze pozorovat místy amatérsky pojaté novodobější zásahy. Určitou naději pro mlýn tak představuje současný majitel, který jej plánuje zrekonstruovat a proměnit na turistické ubytování.

Níže zpracovaný stavebně-historický průzkum se dotýká historie objektu, jeho stavebního vývoje a mapuje jeho současný stav, v rámci nějž poukazuje na vzniklé poruchy. Tento průzkum slouží jako podklad pro další návrh rekonstrukce objektu a jeho konverze v ubytovací zařízení.

HISTORIE VLASTNICTVÍ A UŽÍVÁNÍ MLÝNA

18. STOLETÍ

Současný Podbukovinský mlýn vystavěl v roce 1763 s povolením vrchnosti Jan Chlumecký (existuje písemná zmínka z tohoto roku o „mlejně podbukovinským nově vystavěným“). Jan Chlumecký zde hospodářil do roku 1788. 24. 10. 1788 jej koupil mlýnář z Rožatovského mlýna Ondřej Kumpert pro svého syna Jana za 1166 zlatých. Jan Chumecký si na mlýně vymínil pro sebe a svou manželku Annu doživotně výměnek.

19. STOLETÍ

V roce 1816 zde byl mlýnář Ignác Jakš v manželkou Rozárii. K tomuto roku se vztahuje zápis v matrice o sňatku jeho dcery Teresie ve věku 21 let. Mlýnář zemřel 22. 12. 1820 na mrtvici ve věku 70 let. Vystřídal ho Jan Rosendorf.

V 30. letech 19. st. převzal mlýn Josef Herfurth, který pocházel z mlýnářské rodiny Franze Herfurtha z Podsetna (dnes Dolní Cetno). Jeho manželkou byla Teresie, dcera Václava Javůrka, mlýnáře z Trenčína (dnes součást Bakova nad Jizerou). V roce 1833 se jim narodil syn Josef Eugenius a v roce 1835 dcera Marie Teresie. 20. srpna 1847 se podbukovinský mlýnář Josef Herfurth jako první na Hradištko vykoupl z roboty. Roku 1885 byl mlýn v dražbě prodán jistým Vavruškovým. Na přelomu 80. a 90. let 19. st. uvádějí matriky mlýnáře Václava Němce s manželkou Marií. V listopadu 1889 se manželům ve mlýně narodil syn Vlastimil. V tomto roce byla na mlýně instalována „Louvelova“ turbína (pravděpodobně Hentschel-Jonvallova). V té době pravděpodobně existovala ve mlýně také pekárna. V matrice je v roce 1892 v Dolní Bukovině čp. 9 uváděn Antonín Kotman jako pekař. Zápis se týká úmrtí jeho dcery Kateřiny. V roce 1899 při kolaudaci vodovodu v Klášterě Hradišti nad Jizerou je jako majitelka mlýna v Dolní Bukovině uváděna Marie Bizová.

20. STOLETÍ

Počátkem 20. let 20. st. byl majitelem František Havlíček s manželkou Kateřinou. Na dotaznících k zápisu do mlýnářského rejstříku je do roku 1931 jako majitel uváděn Josef Růta (poprvé zmíněn ve mlýně v roce 1922). Potom přešlo vlastnictví na dva nové majitele – Františka Strnadela, nakladatel z Prahy, a Josefa a Marie Koškovy z Dolní Bukoviny. V roce 1935 jsou na mlýně zmiňováni nájemci Biegl a Odroha. Po nich od roku 1935 jako provozovatel a nájemce Josef Růta. Jeho živnostenský list vydal Okresní úřad v Mnichově Hradišti 16. ledna 1937. Tento Josef Růta byl nejstarším synem mlýnáře Josefa Růty z Nového Mlýna (Vápno). V době 2. světové války jsou jako majitelé mlýna uváděni Josef a Marie Koškovy. Po válce byl mlýn znarodněn a fungoval jako šrotovník pro zemědělské družstvo. Později v budově zřídil sklad civilní obrany. Zařízení bylo odmontováno, zůstala pouze turbína. Současný majitel, Ing. Osíčka, objekt využívá k rekreaci; turbínu demontoval a po opravě ji plánuje osadit zpět a využívat.

STAVEBNÍ VÝVOJ OBJEKTU

Mlýn byl vystavěn roku 1763 na, pro tento účel přeloženém a napřímeném, korytě Zábrdky. Od počátku sestával z mlýnice a obytné části v současném půdorysu; mlýnice měla 2 plná nadzemní podlaží a podkrovi. Obě části, ač oddělené masivní štitovou stěnou mlýnice, byly zastřešeny jednou sedlovou střechou.

19. STOLETÍ

Od počátku byla hnací silou Zábrdka přehrazená úzkým stavidlovým jezem; nic nenasvědčuje existenci zásobního rybníčku. Ještě v první polovině 19. století byl mlýn poháněn jedním vodním kolem pod stavidlovým jezem. Někdy v 19. století byla kapacita mlýna rozšířena na dvě složení, poháněná poměrně velkými vodními koly na střední vodu: obě měla šířku 3 stop (90 cm) a průměr 2 sáhů a 2 stopy a 2 sáhů, tedy asi 410 a 360 cm. Voda byla z potoka vedena do vantroků 6 sáhů dlouhých se 3 stavidly na konci. Jedno stavidlo na pravé straně bylo jalové, druhá dvě stavidla sloužila k vedení vody do žlabů ke dvěma mlýnským kořím. Stavidla ke kořím měla šířku asi 1,2 m a výšku 32 cm. První žlab byl asi 90 cm dlouhý a 105 cm široký, druhý žlab asi 480 cm dlouhý a 105 cm široký. S prvním složením, hnaným větším kolem, byl spojen špičák, s druhým, menším, krupník.

Roku 1889 byl mlýn přestavěn na pohon Hentschel-Jonvallovou nebo Girardovou turbínou se svíslou hřídelí, uloženou v dřevěné kašně/vantroku těsně nad hladinou spodní vody. Konstruována byla na 20 ks při spádu 2,87 m a průtoku 715 l/s. Horní voda byla z nově přestavěného stavidlového jezu přiváděna vantrokem uloženým pravděpodobně na stávající zídce, zbylé po kolech na střední vodu. Hlavní transmisie v podkollí byla poháněna přes pomocnou hřídel s ozubenými úhlovými převody, procházející pravděpodobně otvorem po hřídeli prvního vodního kola. Dvě složení byla z hlavní hřídele poháněna také přes ozubené úhlové převody, zbytek technologií přes femy. Výkresy nasvědčují tomu, že byl mlýn osazen mačkadlem na oves a možná i válcovou stolicí.

20. STOLETÍ

Roku 1903 nebo 1904 byla turbína vyměněna za novou, nezjištěného typu, a upraven žlab náhonu. Pravděpodobně při této rekonstrukci (na dochovaných výkresech zvané „znovuzřízení mlýna“) došlo k přístavění 3. NP mlýnice a vysoké mansardové střechy, zachycené na dochovaných fotografiích. Strojní vybavení popsané v Příkazu k zápisu do mlýnářského rejstříku z listopadu 1941: V čistírně byl jednoduchý aspirátor 500 mm, koukolník 2000 x 600 mm, průchodová loupáčka 900 x 420 mm a tlakový filtr se 100 hadicemi. Z mléčných strojů je uváděna čtýřválcová rýhovaná a hladká stolice 700 x 220 x 300 mm pro mletí pšenice, čtýřválcová rýhovaná stolice 500 x 300 x 300 mm pro mletí žita. Z vysévacích strojů dva jednoskříňové dvoudílné rovinné vysévače 2 x 10 sit. Pro čištění krupic jednoduchá reforma 300 mm. Dále aspirátor k odsávání mléčných strojů a reformy, ležatá míchačka s válcem 1500 mm a obsahu 65 q. Pro šrotování složení francouzských kamenů 920 mm a dvouválcové mačkadlo na oves 600 x 300 mm. Všechny stroje byly od firmy Machaň. Denní výrobní schopnost mlýna činila 35 q pšenice, 35 q žita. Pro osvětlení mlýna a bytu sloužilo dynamo firmy AEG. Pro nedostatečný průtok nebylo možné provozovat pšeničnou a žitnou mléci stolicí současně.

Začátkem 30. let byla majitelem vystavěna sousední vilka. Po druhé světové válce byl objekt znarodněn a provozován jako šrotovna pro zemědělské družstvo. Později byl v budově zřízen sklad civilní obrany a mlýnské vybavení bylo odmontováno; zůstala pouze dodnes dochovaná turbína. Někdy v této době došlo k odstranění mansardové střechy, snížení štítu a zastřešení současnou nízkou sedlovou střechou nad pozůstatkem horního stropu, a vybourání velkých vrat do východní stěny.

Hospodářské budovy, obklopující dvůr, se dochovaly pouze v torzálním stavu – pouze části obvodových zdí. Současný majitel plánuje celkovou rekonstrukci objektu.

VLADIMÍRA BAJCAROVÁ, JANA CERULOVÁ, TEREZA HŮRSKÁ, VERONIKA JARKOVSKÁ, TOMÁŠ LORENC, NIKOLA ROTBAUEROVÁ, JIŘÍ VOROBEL

AMG1 - ZS 2020/2021

Křoftová - Pošmourný - Skála

A+S FSv ČVUT

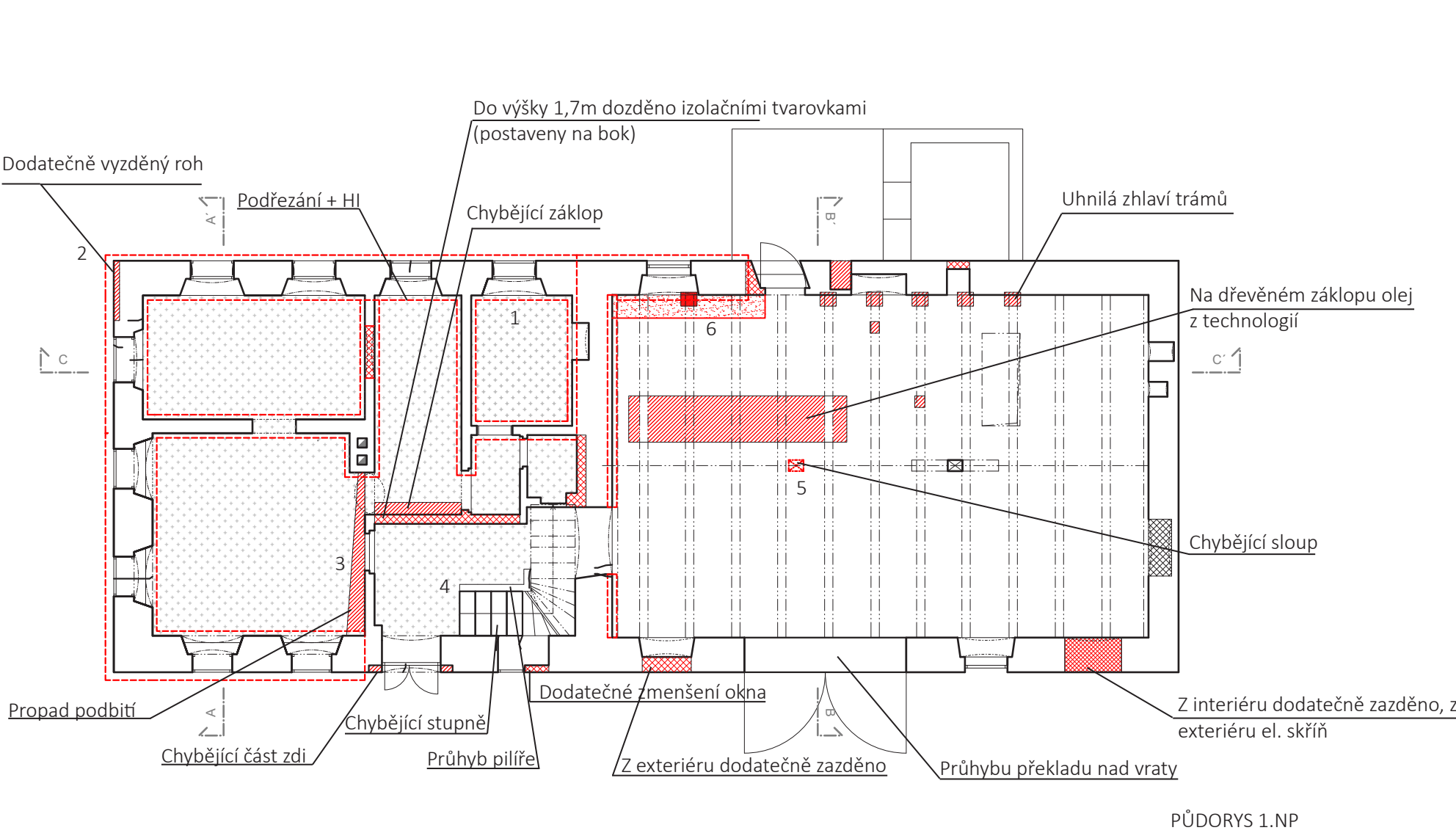
PODBUKOVINSKÝ MLÝN

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM - HISTORIE A STAVEBNÍ VÝVOJ

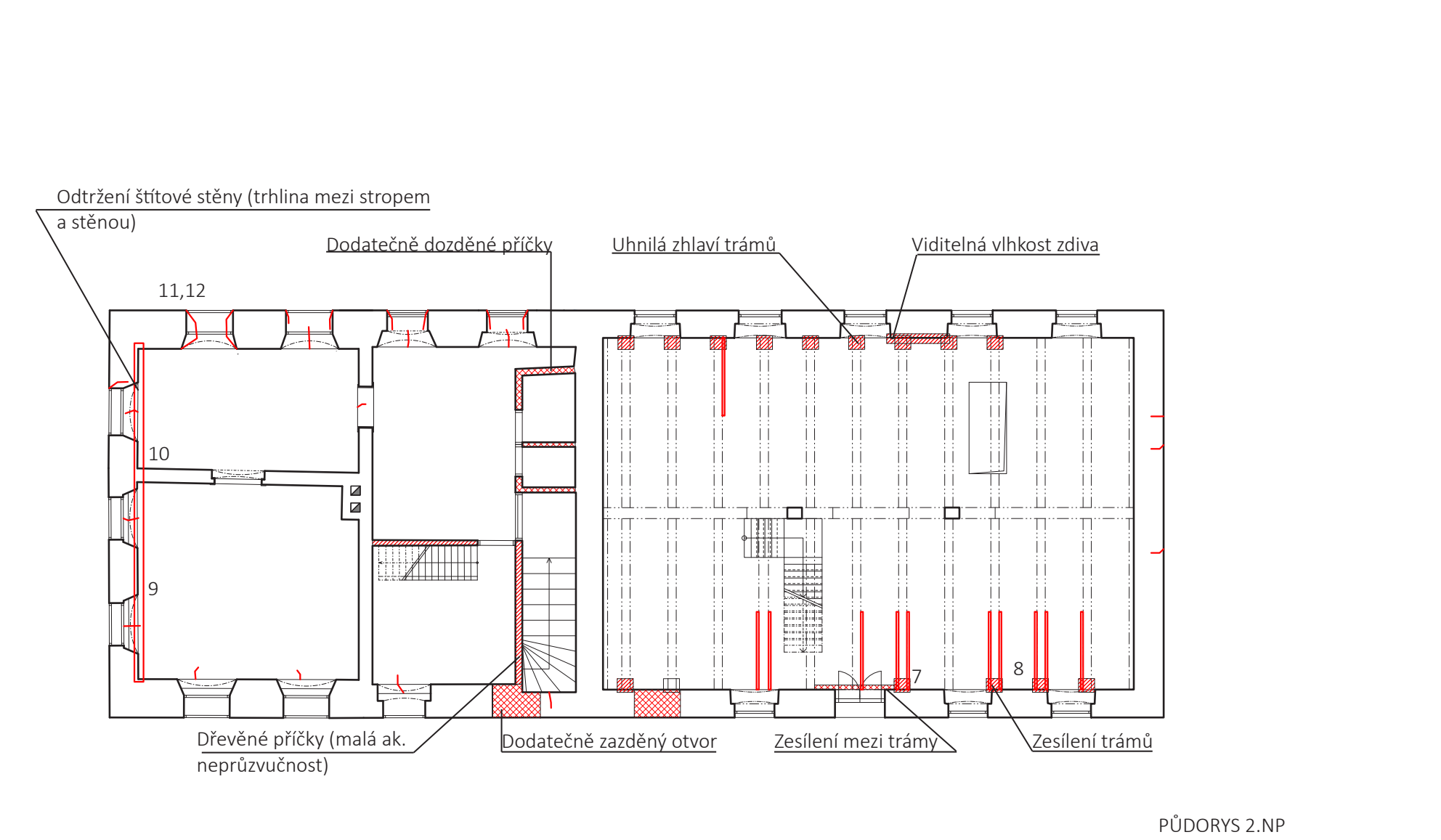
PORUCHY 1. NP

Přízemí Podbukovinského mlýna vykazuje řadu poruch, které lze pozorovat především v obytné části. Té v současné době zcela chybí souvrství podlahy, všechny obvodové stěny byly podřezány a dodatečně podloženy hydroizolací. V obytné části chybí většina původních okenních výplní a v současnosti jsou nahrazeny výplněmi provizorního charakteru. V prostoru schodiště do 2.NP obytné části byl původní okenní otvor dodatečně zmenšen. Několik okenních otvorů v mlýnici pak bylo zcela zazděno. Poruchy v mlýnici se pak týkají hlavně uhlíných zhlaví trámů a poškození dřevěného záklopu, pravděpodobně vlivem oleje z bývalé mlýnské technologie.

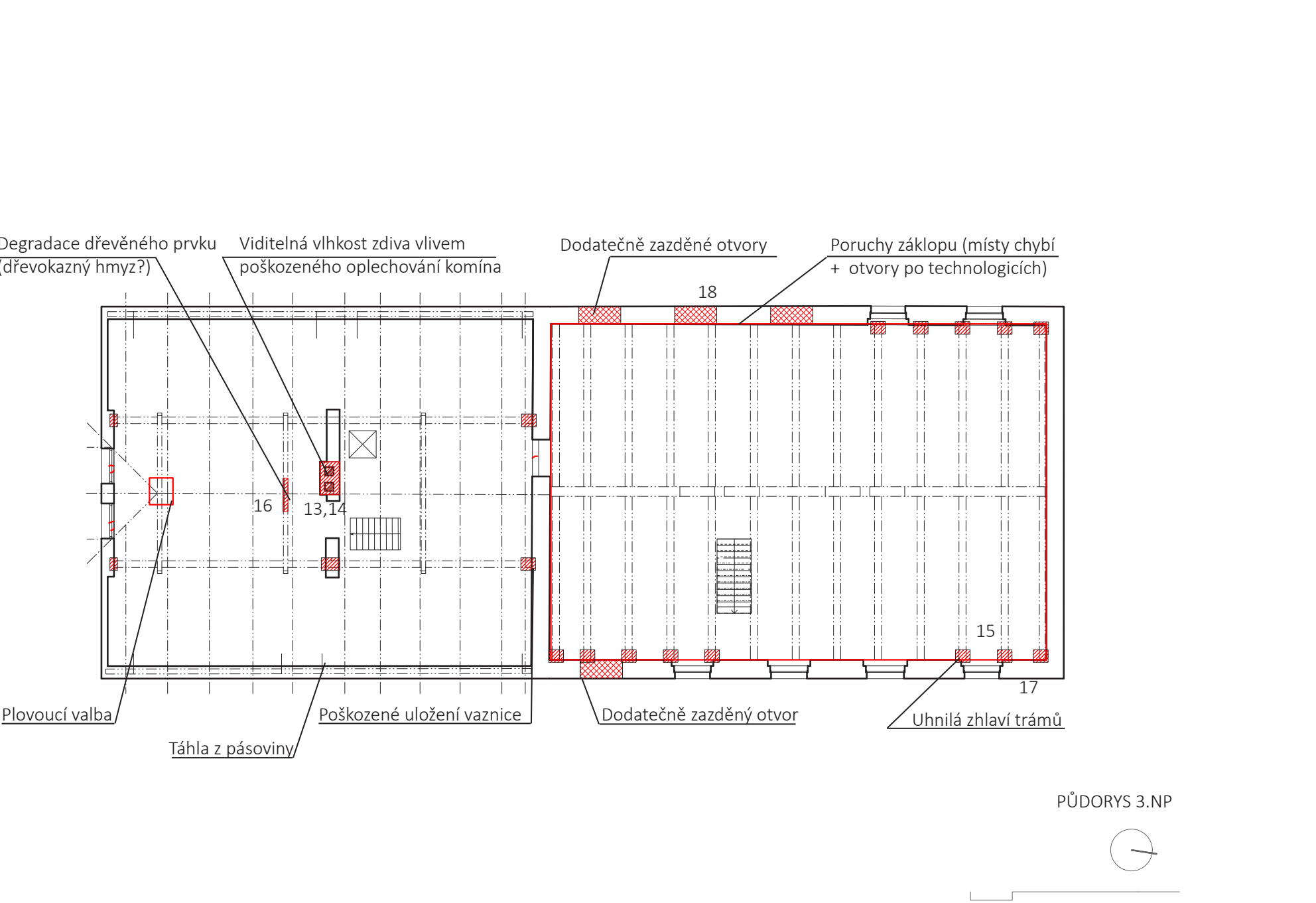
PORUCHY 2. NP

Poruchy druhého nadzemního podlaží se týkají zejména degradace dřevěných konstrukcí v mlýnici. Zde lze pozorovat nekvalitní zazdění stropních trámů do obvodových stěn, díky čemuž zhlaví trámů uhlivá a degraduje. Některé trámy proto již dozuly dodatečné zpevnění pomocí dřevěných fošen. V místnostech obytné části se pak objevuje množství trhlin (zejména kolem okenních otvorů), některé trhliny se následně propisují i z exteriéru. Výrazná trhlina se nakonec objevuje také mezi štitovou stěnou a stropem. V mlýnici i obytné části byly dodatečně zazděny dva okenní otvory.

PORUCHY 3. NP A PODKROVÍ

Poruchy třetího nadzemního podlaží a podkroví se tentokrát týkají převážně dřevěných konstrukcí- at už stropní konstrukce nad mlýnicí či krovu nad obytnou částí (současný stav krovu nad mlýnicí bohužel nebylo možné prozkoumat, neboť strop je opatřen záklopem). Hlavní příčinou těchto poruch je opět vlhkost. Vedle těchto poruch stojí v souvislosti s podkrovím za zmiňku také současná, pro další využití objektu spíše nedostatečná, dimenze krovu, kterému navíc zcela chybí podélné zavětrování.

DODATEČNÉ VKLÁDANÁ HYDROIZOLACE

Pod celým obytným objektem i částí mlýnice byla dodatečně provedena hydroizolace v podobě asfaltových pásů, která je viditelná jak z interiéru, tak z exteriéru. Pravděpodobně svépomocí prováděné podřezání mělo zřejmě ovlivnit statiku mlýna - projevilo se "odtržením" štitové stěny a velkou trhlinou u stropu v 2. nadzemním podlaží.

PORUCHY TRÁMŮ

Poruchy v prostoru mlýnice se týkají hlavně dřevěné konstrukce, zejména pak trámů, jejichž zhlaví často uhlivají a degradují vlivem zazdění do obvodové stěny. Část trámů proto byla dodatečně zpevněna dřevěnými fošami. Vlivem vlhkosti degraduje také záklop (poruchy jsou pozorovatelné opět hlavně nad místem uložení trámů).

ZATĚKÁNÍ A VLHKOST V OBLASTI KOMÍNU

V podkroví obytné části lze pozorovat částečnou degradaci komína vlivem zatěkání do objektu (okolí komína je pravděpodobně nekvalitně oplechováno). V nejvyšší části konstrukce postrádá omítku. Působení vlhkosti je patrné také na dřevěné konstrukci krovu v okolí komína (viz. foto č.).

PROPADLÉ PODBITÍ A DEGRADOVANÉ SCHODIŠTĚ

Ve obytné části je odhalené a výrazně degradované podbití. U stěny hraničící s prostorem - schodiště se podbití propadá (vlivem hniloby či v důsledku odstraňování omítky). Obrázek č. 4 ukazuje zničené kamenné schodiště v obytné části. Schodiště v současnosti zcela chybí čtyři stupně, které jsou nahrazeny provizorními, dřevěnými. Poruchy vykazuje také zděná stěna, která konstrukci podbírá.

ODTRŽENÍ ŠTÍTOVÉ STĚNY

V prostoru dnešní ložnice a kuchyně lze pozorovat výraznou trhlinu mezi konstrukcí stropu a štitovou stěnou. Tato trhlina vznikla pravděpodobně po dodatečném podřezání objektu během vkládání hydroizolace (dalším možným důvodem by pak mohlo být narušení základů vlivem podmáčení a vymýlání). Navzdory svým dimenzím trhlina není aktivní.

DEGRADACE DŘEVĚNÝCH KONSTRUKCÍ

Stejně jako ve spodních podlažích mlýnice, i zde vykazuje velká část dřevěných trámů poruchy způsobené agresivním zazděním do obvodové stěny. Degradace se projevuje především uhliváním zhlaví, poruchy vlivem se pak projevují i na záklopu, na němž lze pozorovat plíseň. Foto č. 16 znázorňuje možný výskyt dřevokazného hmyzu v konstrukci krovu nad obytnou částí.

PORUCHY A VADY V PŘÍZEMÍ MLÝNICE

Vedle masivního obvodového zdiva je nosná konstrukce mlýnice tvořena dřevěnou soustavou sloupů a trámů. V přízemí však jeden z dřevěných sloupů chybí, přičemž byl pravděpodobně odstraněn dodatečně. Fotka č. 6 pak znázorňuje výkop v rohu mlýnice, který vznikl buď odstraněním původní technologie nebo během dodatečného podřezávání objektu během vkládání hydroizolace.

PORUCHY ZÁPADNÍ STĚNY OBYTNÉ ČÁSTI

Největší množství trhlin vykazuje západní stěna obytné části. Tyto trhliny mají shodnou orientaci a objevují se převážně v okolí okenních otvorů, které stěnu přirozeně oslabují. Některé trhliny probíhají téměř napříč celou výškou stěny. Příčinou jejich vzniku by pravděpodobně mohla být narušená statika základové konstrukce a podemletím objektu protékající Zábrdkou.

DODATEČNÉ ZAZDĚNÍ OKENNÍCH OTVORŮ

V prostoru mlýnice byly dodatečně zrušeny čtyři okenní otvory (jeden ve východní stěně, tři pak ve stěně západní). Zatímco z interiérové strany jsou otvory zcela zazděny a jejich existence není patrná, z exteriéru lze původní otvory stále vypořadovat.

PODBUKOVINSKÝ MLÝN

STAVEBNĚ HISTORICKÝ PRŮZKUM - SOUČASNÝ STAV

VLADIMÍRA BAJCAROVÁ, JANA CERULOVÁ, TEREZA HŮRSKÁ, VERONIKA JARKOVSKÁ, TOMÁŠ LORENC, NIKOLA ROTBAUEROVÁ, JIŘÍ VOROBEL
AMG1 - ZS 2020/2021
Kroftová - Pošmourný - Skála
A+S FSV ČVUT

